

Тема:

**17 листопада
відбулося
засідання РАУ
в онлайн-форматі**

с. 3

**Відбулася
національна
дискусія
«Доступ
до правосуддя:
реалії та
перспективи»
за участю
керівництва
НААУ**

с. 6

**Дайджест
діяльності
комітетів
та секцій НААУ**

с. 16

**Історія
адвокатури:
адвокати
Петро Климович
та Антін
Горбачевський**

с. 59

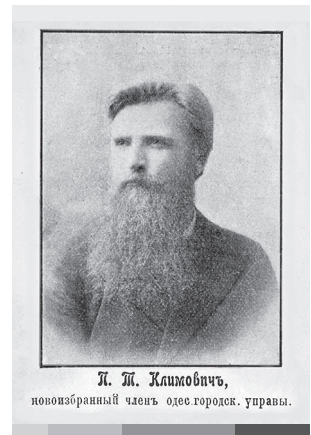

АДВОКАТ ПЕТРО КЛИМОВИЧ — БУДІВНИЧИЙ ОДЕСИ ТА УКРАЇНИ (ДО 165-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Ірина Василик, к. істор. н., доцент, керівник Центру досліджень адвокатури і права, проректор Вищої школи адвокатури

Галина Басара-Тилищак, к. істор. н., Інститут історії України НАН України

Представляємо ім'я видатного українського діяча, якого дала національному відродженню на початку ХХ століття Одеса, Петра Титовича Климовича. Як представник одеської адвокатури він був видатною постаттю українського руху у місті, членом міської управи Одеси та гласним (депутатом) Одеської міської думи, багаторічним головою Одеського кредитного товариства. У період українського державотворення Петро Климович очолив Міністерство фінансів Української Народної Республіки. Життєвий шлях видатного адвоката закінчився трагічно. Звинувачений у «контрреволюції», Петро Климович був розстріляний більшовиками у червні 1920 року.

ПОЧАТОК ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ПЕТРА КЛИМОВИЧА: РАДИКАЛЬНІ ПОГЛЯДИ І ДРАГОМАНІВСЬКІ ІДЕАЛИ

Адвокат, український громадський і політичний діяч Петро Титович Климович народився у 1855 році на Полтавщині у родині православного священика. Закінчив Полтавську духовну семінарію. У 1879 році завершив навчання на юридичному факультеті Новоросійського університету в Одесі зі ступенем кандидата права. Працював присяжним повіреним, тобто адвокатом.

Петро Климович ще у студентські роки долучився до українського національного руху. Став членом Одеської старої Громади. У згадках сучасників він постає прихильником ідей Михайла Драгоманова та громадівського руху. За передачу грошей заарештованим членам Одеської Громади Петро Климович також був заарештований та ув'язнений. У листопаді 1879 року від імені арештованих громадівців, використовуючи

свої професійні навички, адвокат Климович написав виправдувального листа до одеського градоначальника О. Гейнса. У 1880 році після звільнення з ув'язнення Петро Титович виїхав до Австрії, згодом — до Швейцарії. У 1881 році зустрічався у Женеві з Михайлом Драгомановим.

СЛУЖБА НА БЛАГО ОДЕСИ ТА ОДЕСИТІВ

Повернувшись на Батьківщину, Петро Климович працював помічником секретаря Земського банку Херсонської губернії. У 1899 році його обрали членом Одеської міської управи на термін до 1901 року. На своїй посаді відповідав за міський благоустрій Одеси: покращення роботи водогону, каналізації, облаштування бруковкою вулиць, організацію транспортного сполучення з передмістями. Очоливши в управі так звану «будівельну частину», Петро Климович отримав найбільше обов'язків, порівняно з іншими членами управи. Заступаючи на посаду, він

заявив, що у місті є «деякі елементи благоустрою, про які найменше говорять, хоча вони найбільше потребують уваги» і приділив цим питанням найбільше зусиль.

Розбудовуючи міську інфраструктуру Одеси, Петро Климович звернув увагу і на розвиток трамвайного сполучення. На той час Одеса, яка за кількістю населення була більшою за Київ, мала лише кінний трамвай, так звану «конку». На перешкоді запровадженню електричного трамвайного сполучення були умови договору з бельгійським товариством, яке було власником кінного трамваю і отримувало від цього надприбутки. Петро Климович розпочав переговори з бельгійцями, намагаючись зрушити справу електричного трамваю в Одесі з мертвої точки. Виступаючи з доповіддю з цього питання у міській думі Одеси, він звернув увагу думців на успішний розвиток електричного трамваю у Києві, рельєф якого був набагато менш зручним для побудови трамвайних ліній, ніж в Одесі. Активно просував Петро Титович проєкти транспортного зв'язку з передмістями Одеси, пропонуючи частіше сполучення з містом у зимовий час, більш пізній час відправки останнього рейсу трамваю, організацію нічних маршрутів, запровадження пересадочних квитків.

Активна діяльність Петра Климовича на важливій для городян ділянці міського благоустрою зробила адвоката популярним серед мешканців міста. У 1901 році його обрали членом міської управи на наступний термін. Водночас Петро Климович балотувався у гласні (депутати) Одеської міської думи і 15 січня 1901 року серед 38 обраних депутатів на термін до 1904 року був «кандидат права Петро Титович Климович».

П. Климович підготував десятки доповідей для Одеської думи про стан міського господарства. За 1902 — 1903 рр. його виступи стосувалися освітлення вулиць міста «газовим товариством» та необхідності переходу до електричного освітлення, проєкту створення торговельної школи, платні за використання тротуарів для складування будівельних матеріалів (ці кошти, за пропозицією Климовича, було направлено на завершення будівництва в районі Пересипу установи за іноземною технологією для утилізації небезпечних відходів та сміття) і багатьох інших питань. Дослідники біографії Петра Титовича відзначають, що під час розгляду інфраструктурних проєктів Климович виступав як захисник екології міста.

Після виявлених зловживань попереднього керівника, Петро Климович змушений був на якийсь час очолити одеський водогін: провів ревізію витрат, були випробувані нові машини водогону.

У травні 1904 року П. Климовича обрали головою Одеського товариства взаємного кредиту, і він пішов з посади члена міської управи. Однак залишився гласним міської думи. Визнанням авторитету діяча в Одесі стало його чергове обрання депутатом на період 1905 — 1908 роки. На цю каденцію припав революційний 1905-й. Гласний Климович брав участь у вирішенні не лише господарських питань, але й приєднався до «прогресивної групи» в Одеській міській думі. Він активно обстоював розширення прав місцевого самоврядування та виборчого права, брав участь в організації виборів до Державної думи Росії. Разом з Іваном Липою увійшов до переліку виборщиків. Більше українських діячів у списку з 82 осіб не було.

До 1917 року Петро Климович очолював Одеське відділення Російсько-Англійської торговельної палати, а також економічний відділ Одеського відділення Російського технічного товариства, був головним представником Петербурзького товариства страхування в Одесі.

Близькою для Петра Титовича була і благодійна діяльність. Він був «почесним старшиною» будинку для прочан і жебраків, так званого «Страннопримного дома», створеного за його ініціативою. Входив до Одеського слов'янського благодійного товариства. Ця організація існувала в Одесі вже кілька десятиліть і займалася збором коштів для підтримки визвольного руху слов'янських народів Балкан, підтримувала фінансово їх вихідців в Одесі.

Дбав Петро Климович і про допомогу від міста малозабезпеченим та обдарованим дітям. Будучи членом міської управи, Петро Титович вважав неприйнятним скорочення міських асигнувань на соціальні потреби, зокрема, на допомогу студентам. Виступаючи на засіданні Одеської міської думи 28 квітня 1904 року, Петро Климович нагадував, що місто отримує від студентів незрівнянно більше, ніж дає їм, а тому не має відмовляти в допомозі студентській їдальні.

Цікавим фактом є те, що за часів, коли міським головою Одеси був відомий українських патріот Павло Олександрович Зелений, а членом міської управи — Петро Климович серед осіб, які у 1902 році отримували стипендію на навчання від міської влади, був Всеволод Змієнко — майбутній генерал-хорунжий української

армії та начальник Штабу Одеської гайдамацької дивізії військ Центральної Ради.

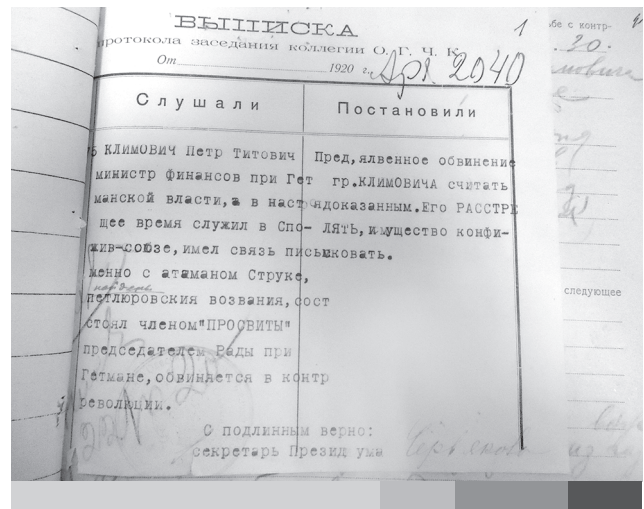
ПЕТРО КЛИМОВИЧ — ОРГАНІЗАТОР ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» В ОДЕСІ

Так само активно продовжувалася участь адвоката Климовича в українському громадському житті Одеси. Заснування товариства «Просвіта» в Одесі стало можливим після подій Першої російської революції 1905 року. 23 листопада та 4 грудня 1905 року українські діячі провели два «суто політичні», як писали у звітах одеські жандарми, зібрання, у період між якими було створено одеську «Просвіту» — найчисленнішу на Наддніпрянській Україні. На початку 1906 року під час виборів першого складу правління «Просвіти» Петро Титович увійшов до нього і був обраний довічним членом товариства.

НА ЧОЛІ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УНР

5 квітня 1918 року прем'єр-міністр уряду Української Народної Республіки Всеволод Голубович призначив Петра Климовича керуючим Міністерством фінансів. Через кілька днів в інтерв'ю газеті «Одесские новости» Петро Титович зазначив: «Момент надзвичайно складний та відповідальний, взятися в таку хвилину за відповідальну роботу з управління міністерством фінансів — це взяти на себе майже непосильну місію. Проте іншого виходу не було: мене викликали й заявили, що відмови не може бути... Ніколи ще не відчувалася така відсутність людей, як тепер, й будь-яка нова людина є надзвичайно цінною для українського уряду». Через складну суспільно-політичну ситуацію Петро Климович пропрацював на чолі Міністерства фінансів УНР всього лише 25 днів. Проте за цей неповний місяць було розглянуто багато критично важливих для держави питань. Зокрема, оформлено фінансові угоди з Німеччиною, розроблено закон щодо поштових та телеграфних тарифів, розроблено подання щодо випуску цінних паперів УНР, визначено розмір утримання для державних службовців, вирішено чимало бюджетних питань і, навіть, було знайдено кошти для виплати додаткової заробітної платні працівникам Одеського порту.

Однак після приходу до влади Гетьмана Павла Скоропадського, П. Климович участі в роботі уряду не брав. Повернувшись до Одеси, він був знову обраний головою уповноважених Одеського товариства

Вирок Одеської ГубЧК Петру Климовичу

взаємного кредиту. 6 липня 1918 року адвоката обрали головою Одеської міської української ради. Після падіння влади гетьмана Скоропадського і перемоги Директорії УНР Одеса у грудні 1918 року потрапила під контроль військ Антанти. У березні 1919 року П. Климович був призначений членом комітету при французькому генералі А. Ж. д'Ансельмі.

З приходом до влади в Одесі більшовиків перегорнута остання і трагічна сторінка життя видатного українського діяча. З 30 травня по 8 червня 1920 року Одеське відділення «чрезвычайки» заарештувало 157 осіб — здебільшого членів «Просвіти», серед них і Петра Климовича. Більшість з них отримала негайні смертні вироки. Видатний українець, муніципальний діяч, який вболівав за розвиток міста-перлини біля Чорного моря, адвокат Петро Титович Климович був розстріляний більшовиками в Одесі 14 червня 1920 року.

Література:

Гончарук Т. Петро Климович: керуючий фінансами незалежної України / Чорноморська хвиля Української революції: провідники національного руху в Одесі у 1917 — 1920 рр. Одеса: ТЕС, 2011. С. 68 — 88.

Зленко Г. Лицарі досвітніх вогнів: Тридцять три портрети діячів одеської «Просвіти» 1905 — 1909 рр. Одеса: Астропринт, 2004. 252 с.

Мисечко А. І. Український рух в Одесі в другій половині XIX — початку XX ст. (до 100-ліття одеської «Просвіти»). Одеса: Друк, 2006. 162 с.